

Mikko Villi

KUVIEN VIRTAA JA VALOKUVALLISTA VIESTINTÄÄ

–Kamerapuhelimet ja valokuvan viestintäteknologinen konteksti*

Kuvallisen mobiiliviestinnän, kamerapuhelimilla tapahtuvan valokuvallisen viestinnän, ajankohtaisuutta tutkimuskohteena korostaa se, että jo liki kaksi kolmasosaa maapallon väestöstä omistaa matkapuhelimen, ja merkittävässä osassa näistä matkapuhelimista on kamera. Kamerapuhelinten myötä valokuvaus on tullut täysin uusien ihmisryhmien ulottuville. Mobiiliviestinnän visualisoituminen käy konkreettisesti esille matkapuhelimien näytöissä, jotka ovat muuttuneet pienistä, mustavalkoisista, kirjaimia ja numeroita sisältävistä ruuduista isoiksi, koko puhelimen kokoisiksi, värikkäiksi, korkearesoluutioisiksi näytöiksi.

Kamerapuhelin eroaa monessa suhteessa perinteisestä, ”itsenäisestä” kamerasta (Villi 2010). Kamerapuhelimilla otettujen valokuvien käyttöä ei voida selittää vain totunnaisten valokuvauksen konventioiden pohjalta (ks. esim. Sontag 1977; Lister 1995; Batchen 1999), vaan myös mobiiliviestinnän käytännöllä on vaikutusta. Mobiiliviestintää määrittää vahvasti puhelimen ”kulttuurinen muoto” (Williams 1990), joka nojaa ihmisten väliseen, suoraan ja välittömään vuorovaikutukseen. Tässä katsauksessa tarkastellaan muutoksia, joita kamerapuhelimet tuovat valokuvallisen viestinnän käytäntöihin.

Rajaan kuvallisen mobiiliviestinnän tarkastelun kuvalliseen keskinäisviestintään eli puhelimesta toiseen lähetettyihin valokuviin. Näistä valokuvista käytän käsitettä *kuvaaviesti*. Pitkään pääasiallinen tapa lähettää kuvaviestejä oli hyödyntää puhelimen MMS-sovellusta (multimedia messaging service). Nykyään kuvaviestejä lähetetään matkapuhelimesta yhä useammin sähköpostilla tai pikaviesteinä.

Hyödynnän katsauksessani mobiiliviestintään (mm. Goggin 2006; Ling 2008) sekä kamerapuhelinvalokuvaukseen (mm. Koskinen et al. 2002; Kindberg et al. 2005; Nyíri 2005; Koskinen 2007) liittyvää

kirjallisuutta. Tarkastelen erityisesti niitä kamerapuhelimen käytön ulottuvuuksia, joita sanalliseen viestintään keskittyvä mobiiliviestinnän tutkimus ei ole kattanut. Päästäkseni käsiksi mobiilin arjen valokuvauskäytäntöihin hyödynnän laadullista tutkimusaineistoa, joka on kerätty haastatteleamalla kamerapuhelinta aktiivisesti käyttäviä henkilöitä. Olen kerännyt aineiston alun perin väitöskirjaani (Villi 2010) varten.

Keskityn valokuvauksen lajeista erityisesti yksityiseen valokuvaan, johon myös perhevalokuvaus kuuluu. Tähän asti valokuvatutkimus ei ole kiinnittänyt riittävästi huomiota valokuvaan osana ihmisten arkipäivän viestintää (Wells 1997, 201; Batchen 2001, 57), etenkin suhteessa siihen, että suurin osa valokuvista on tavallisten ihmisten ottamia ja toisilleen jakamia. Myös Suomessa suurin osa valokuvatutkimuksesta on keskittynyt taidevalokuvaan (Pienimäki 2007, 48).

Teoreettisena viitekehyksenä artikkelissa toimivat ajatukset *välittyneestä läsnäolosta* (mediated presence) ja viestinnästä *rituaalina*. Välittynyt läsnäolo on käsite, jota on käytetty kuvaamaan telekommunikaatioteknologian käyttöä yhdessäoloon ja yhteyteen yli fyysisen etäisyyden. Välittynyt läsnäolo ei perustu suoraan toisen havainnointiin, vaan se on vain tunne läsnäolosta, ikään kuin läsnäolon illuusio. Välittyneen läsnäolon ajatus liittyy kiinteästi mobiiliviestintään (ks. esim. Licoppe 2004; Ling 2004). Myös mikä tahansa valokuva mahdollistaa välittyneen läsnäolon, kun katsojan edessä oleva valokuva tuo kuvatun kohteen ikään kuin hänen luokseen. Valokuva antaa läsnäolon poissaololle (Burgin 1982, 10–11). Jean-Luc Nancy (2005, 66) kuvaa oivaltavasti valokuvan ja läsnäolon suhdetta:

Kuva antaa läsnäolon. (...) Mutta mitä tarkoittaa 'antaa läsnäolo'? Eikö se ole sellaisen antamista, jota ei voi antaa? Olet läsnä tai et ole läsnä. (...) Kuva antaa sellaisen läsnäolon jota sillä ei ole – koska sillä ei ole muuta läsnäoloa kuin ohut pintansa – ja se antaa sen jollekin mikä poissaolevana ei voi sitä ottaa vastaan.

Viestinnäntutkija James W. Carey (1989) on jakanut viestinnän funktiot tiedon siirtoon sekä rituaaliseen yhteisyyden luomiseen ja vahvistamiseen. Rituaalimallia luonnehtivat sellaiset käsitteet kuin yhteenkuuluvuus ja osallistuminen. Siirtomallissa taas korostuu yksisuuntainen viestien lähetys. Viestintä ymmärretään siinä varsinkin tekniseksi siirtoprosessiksi, jossa viestintä epäonnistuu, mikäli viestin sisältö vääristyy sitä siirrettäessä. Careyn mallin yhteydessä on tärkeää erotella rituaali ja rituaalisuus: yhtäältä on rituaaleja, riittejä ja seremonioita erillisinä tapahtumina. Toisaalta arkipäiväisissä tapahtumissa on rituaalinen puolensa. On siis mahdollista tutkia sekä viestintärituaaleja että viestintää rituaalina. (Rothenbuhler 1998, 4–5.) Viestinnän tutkimuksessa rituaalin käsitettä on Careyn mallin edustaman kulttuurisen yhteisyyden ohella käytetty kuvaamaan kaikkea sosiaalisesti merkityksellistä symbolista toimintaa (Rothenbuhler 1998; Kadmon Sella 2007). Kapeampaa näkemystä rituaalista edustaa rituaalisten mediatapahtumien tutkimus (Couldry 2003). Oma näkökulmani on nimenomaan arkipäivän viestinnän rituaalisten aspektien tutkimuksessa.

Careyn mallilla on ikää jo yli 30 vuotta, mutta näkemykseni mukaan se on toimiva viitekehys myös uusien viestinnän ilmiöiden tarkasteluun. Esimerkiksi monet sosiaalisen median viestinnälliset käytännöt ovat rituaalisia, sillä viestintä sosiaalisessa mediassa liittyy vahvasti vuorovaikutukseen, yhteyteen ja yhteisöllisyyteen. Kuvallisen mobiiliviestinnän lisäksi myös sanallinen mobiiliviestintä on varsin rituaalista (Villi 2010, 106–110). Valokuvatutkimuksen kontekstissa Careyn malli on tuore viitekehys, sillä muutamia poikkeuksia (esim. Strano, 2006) lukuun ottamatta sitä ei ole sovellettu tarkasteltaessa valokuvausta ja valokuvallista viestintää.

Mobiiliviestintä ja valokuvauksen uusi viestintäteknologinen konteksti

Filmikuvauksen aikakaudella valokuvan saaminen näkyväksi vaati huomattavasti aikaa, eikä tavallinen digikamerakaan mahdollista sitä, että valokuvan voisi saman tien lähettää vaikkapa toiselle puolelle maapalloa. Kamerapuhelinviestintää puolestaan leimaa tutkimusten mukaan nimenomaan (ajallinen) välittömyys; jos valokuva lähetetään puhelimesta eteenpäin, niin se lähetetään melkein heti kuvaamisen jälkeen (ks. esim. Kindberg et al. 2004; Wilhelm et al. 2004, 1406; Rivière 2005, 174; Goggin 2006, 149). Kamerapuhelimen ruutu poikkeaa tavallisen digikameran näytöstä siinä, että se on telekommunikatiivinen ruutu, joten se voi välittää *tässä hetkessä* kuvan jostakin muualta eikä suinkaan vain siitä, mitä kameran käyttäjä itse sillä hetkellä ympärillään näkee tai on aiemmin nähnyt.

Puhelimeen liitettynä kamera ja valokuvaus muotoutuvat osaksi välitöntä keskinäisviestintää. Valokuva toimii viestinnällisenä välineenä, jonka avulla toisistaan etäällä olevat ihmiset voivat olla yhteydessä liki reaaliaikaisesti ja muodostaa kontaktin nykyhetkessä, sen sijaan että kyse olisi yhteydestä nykyhetken ja menneisyyden välillä. Kuvaviestin arvo ei välttämättä ole tulevassa, kuten silloin kun valokuva ikuistetaan katsottavaksi joskus myöhemmin, vaan nimenomaan *tässä hetkessä*, keskinäisviestinnällisessä yhteydessä kahden toisistaan erossa olevan ihmisen välillä. Tästä syystä kuvaviestiä ei välttämättä katsota tarpeelliseksi säästää sen jälkeen, kun se on toimittanut viestinnällisen tehtävänsä (Koskinen et al. 2002, 138; Oksman 2005, 349–350; Villi 2010).

On vaikea ajatella, että esimerkiksi perinteiset perhevalokuvat voisivat ”vanhentua” vastaavalla tavalla. Perhevalokuvien arvo pikemmin kasvaa kun kuvaushetkestä kuluu aikaa. Valokuvia voidaan poistaa perhealbumeista sukuriitojen tai avioerojen myötä, mutta harvemmin sen takia, että valokuvalla ei olisi enää merkitystä. Kuvaviestinä lähetetty valokuva kultakaloista muistutukseksi siitä, että kalat pitää ruokkia (Kindberg et al. 2004, 9) taas menettää merkityksensä kun kalat on ruokittu.

Kuvaviestinnästä tehtyjen tutkimusten pohjalta (esim. Kindberg et al. 2005; Döring et al. 2006; Koskinen 2007) ei voi kuitenkaan tehdä sitä johtopäätöstä, että kuvaviestit kategorisesti pyyhittäisiin pois puhelimen muistista. Kuvaviestinä lähetetty valokuva voi saada myös pitkäaikaisempia merkityksiä ja päätyä joko lähettäjän tai vastaanot-

tajan kuva-arkistoon. Näkemykseni mukaan kuvaviestiä varten ei valokuvaa kuitenkaan ensisijaisesti oteta tilanteen tai hetken tallentavaksi dokumentiksi, vaan se on enemmänkin ”kuva-akti” (Kindberg 2006). Aineistoni ja aiemman tutkimuksen perusteella voi todeta, että kuvaviestit edustavat *kuvallista jutustelua ja small talkia*. Sanojen sijaan rupertellaan kuvilla.

Valokuvan käyttöä läsnäolon välittäjänä voi verrata mobiiliviestinnän tutkimuksessa esiin tuotuun välittyneen läsnäolon merkitykseen viestinnän motivoijana. Ihmiset käyttävät kännyköitään, erityisesti tekstiviestejä, pitääkseen yllä yhteyttä läheisiinsä. Puhelinyhteys takaa intiimin ja rauhoittavan yhteyden. Välittyneessä läsnäolossa tiivistyy siten mobiilin telekommunikaation keskeinen arvo: se tarjoaa mahdollisuuden läheisyyteen etäällä olevien läheisten kesken (Villi & Stocchetti 2011). Kuvaviestien avulla tätä läsnäoloa voi välittää (ja kenties myös vahvistaa) kuvin. Perinteinen, paperinen valokuva voi tarjota tunteen ”tilallisesta välittömyydestä” (Barthes 1977/1991), mutta kuvaviesti mahdollistaa tilallisen välittömyyden ohella *ajallisen välittömyyden* yhdistäessään kuvatun hetken liki reaaliajassa katsomishetkeen (etäällä). Tiivistäen: paperisen valokuvan tila-aika on *siellä silloin – tässä nyt*, kuvaviesti on puolestaan *siellä nyt – tässä nyt*. Kuvaviesti ei siten ole samassa mielessä *aikakone* kuin esimerkiksi albumivalokuva, joka vie katsojan vuosikymmenienkin taa, vaan pikemmin *etäkone*, joka ajan kulumisen sijaan ilmentää ajassa olemista.

Ajatukseen kuvallisen läsnäolon välittämisestä istuu myös se, että kamerapuhelinvalokuvauksesta tehtyjen tutkimusten (esim. Okabe & Ito 2003; Van House et al. 2005) mukaan kuvat ovat aiheiltaan usein hyvin arkipäiväisiä. Yhdessäolon tunteen luomiseen ei tarvita tiedollisesti latautunutta tai esteettisesti hienostunutta valokuvaa. Etäällä toisesta (esimerkiksi matkalla) olevan läheisen lähettämä kuvaviesti vaikkapa hampaiden pesusta välittää läsnäoloa ja kertoo, että kaikki on hyvin, vaikka kuvaviesti ei valokuvana olisikaan kovin erityinen. Perinteisestihän kotiaskareet eivät ole edes kuuluneet perhevalokuvauksen piiriin (Chalfen 1987, 94).

Mobiiliviestintä siis vaikuttaa valokuvaukseen integroimalla siihen vahvemmin puhelinviestinnästä tutun käytännön läsnäolon välittämisestä hetkellisessä yhteydessä. Toinen argumenttini on, että kamerapuhelinta hyödynnetään valokuvauksessa ja erityisesti valokuvallisessa viestinnässä rituaalisesti. Valokuvan käyttö näyttäytyy silloin pitkälti yhteisyyden luomisena ja yhteenkuuluvuuden tunteen motivoimana. Kuvaviesteillä on toki myös viestinnän siirtomallin mukaisia, tiedon tehokkaaseen siirtoon tähtäviä käyttötapoja (ks. esim. Ling & Julsrud 2005). Tässä mielessä kuvaviesti muistuttaa postikorttia, joka toki välittää tietoa, mutta jonka pääasiallinen viesti kuitenkin useimmiten on ”ajattelen sinua” (Östman & Laakso 1999, 17–18).

Aiemman tutkimuksen (esim. Mäkelä et al., 2000, 553–554; Rivière, 2005: 184; Koskinen, 2007, 22–23) sekä oman aineistoni perusteella voi todeta, että kuvaviestin lähettämisen motiivina on usein *välittämisen välittäminen* hyvin arkipäiväisellä tavalla ja valokuvallisella sisällöllä. Kuvaviestin valokuva on suunnattu tietylle vastaanottajalle, tarkoitettu viestimään jotakin juuri hänelle. Kuvaviesteistä tehtyjen tutkimusten mukaan niitä ei lähetetäkään kelle tahansa, vaan erityisesti

perheenjäsenten, hyvien ystävien ja muiden läheisten kesken (Döring et al. 2006, 207; Koskinen 2007, 135).

Keskusteluja käyttäjien kanssa

Kamerapuhelimista yhteiskuntatieteiden piirissä tehdyt laadulliset tutkimukset (esim. Koskinen et al. 2002; Scifo 2005; Oksman 2005; Rivière 2005) ovat leimallisesti etnometodologisia ja tulkitsevia tutkimusotteeltaan. Tavoite on yleensä ollut kuvata ja ymmärtää niitä käyttäntöjä, jotka liittyvät kamerapuhelinten käyttöön valokuvauksessa ja valokuvallisessa viestinnässä. Myös tässä kirjoituksessa hyödynnettävä empiirinen materiaali kerättiin tulkinnallista tutkimusotetta noudattaen (Silverman 2001, 3–4; Holstein & Gubrium 2005, 486). Kiinnostuksen kohteena minulle olivat haastateltavien tulkinnat, näkemykset ja havainnot omista ja läheistensä tavoista käyttää kamerapuhelimia (Silverman 2001, 83; Mason 2002, 56). Tutkimus ei sisältänyt etnografista havainnointia (Eskola & Suoranta 2008, 105–106).

Keräsin aineiston ammattikorkeakoulu Arcadan henkilökunnan ja opiskelijoiden keskuudessa. Arcadasta halusin löytää tutkimukseen erityisesti media-alan opiskelijoita, sillä uskoin heistä usean edustavan sellaista osaa mobiililaitteiden käyttäjistä, jotka hyödyntävät puhelimen valokuvaustoimintoa aktiivisesti. Yhteensä 37 henkilökunnan jäsentä ja 54 ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijaa täytti kyselylomakkeen, jonka pohjalta pyysin kahdeksaa heistä yksilöhaastatteluun (neljä opiskelijaa ja neljä henkilökunnan jäsentä).

Kyselylomakkeessa tiedusteltiin esimerkiksi, kuinka kauan arcadalaiset ovat käyttäneet kamerapuhelimia ja kuinka usein he lähettävät MMS-viestejä. Kyselylomakkeen tärkein rooli oli toimia haastattelu-tutkimuksen tukena, antaa taustatietoa tutkimuksen kohderyhmästä ja auttaa haastateltavien valinnassa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 30). Haastateltaviksi pyysin sellaisia ihmisiä, jotka kyselylomakkeen tietojen perusteella vaikuttivat aktiivisimmilta kamerapuhelimen käyttäjiltä. Pyysin haastateltavia myös näyttämään minulle kuvaviesteinä lähettämiään valokuvia. Keskustelimme niistä haastatteluiden aikana ja sain myös luvan käyttää osaa valokuvista tutkimuksessani.

Koska tavoite tarkastella kamerapuhelinten käyttöä valokuvauksessa ja valokuvallisessa viestinnässä oli varsin käytännöllinen intressi, päädyin soveltamaan aineiston analyysissa teemoittelua (Eskola & Suoranta 2008, 174–180; Hirsjärvi & Hurme 2008, 173). Analysoin haastatteluaineiston systemaattisesti hyödyntäen aiemman mobiiliviestinnän ja kamerapuhelimien tutkimuksen (mm. Koskinen et al. 2002; Kindberg et al. 2005; Nyíri 2005; Goggin 2006; Koskinen 2007; Ling 2008) pohjalta rakennettua temaattista luokittelua, joka jakaantui seuraaviin teemoihin: kuvien jakaminen, keskinäisviestintä, kuvallinen viestintä, kamera ja puhelin, välittynyt läsnäolo, rituaali, siirto, yhteys, välittömyys, hetkellisyys, intiimiys, arkipäiväisyys sekä henkilökohtainen viestintä. Tässä artikkelissa hyödynnän erityisesti välittyneeseen läsnäoloon, kuvalliseen viestintään, keskinäisviestintään, rituaaliin ja hetkellisyteen liittyviä tuloksia. Haastateltavien määrän rajallisuuden takia aineiston pohjalta ei voida tehdä johtopäätöksiä käyttäjien

yleisyydestä, mutta pienenkin aineiston perusteella voidaan löytää kulttuurisia malleja ja tehdä teoreettisia yleistyksiä (Matikainen 2002, 41; Eskola & Suoranta 2008, 65–68), jotka kertovat kamerapuhelinten vaikutuksesta valokuvauksen viestinnällisiin käytäntöihin. Tutkimuksen tulokset ovat tältä osin yhdenmukaisia muiden kamerapuhelinviestinnästä tehtyjen tutkimusten kanssa (esim. Mäkelä et al. 2000; Koskinen et al. 2002; Kindberg et al. 2004).

”Voin ottaa kuvan ja näyttää että hei, tämä on nyt meneillään”

Kuvaviesti kommunikoi läsnäoloa korostuneesti yli etäisyyden, kun taas valokuva perinteisesti viestii sitä yli ajan. Etäisyyden merkitys kävi ilmi tutkimushaastatteluissa. Esimerkiksi kaksi miespuolista opiskelijaa kertoi lähettäneensä erityisen paljon kuvaviestejä tyttöstävillään armeija-aikana. Armeijasta kuvin kommunikoinut haastateltava kertoi, kuinka ”kamerapuhelimesta oli iso viestinnällinen hyöty, koska hän [tyttöystävä] ei tiennyt mitä minä tein, ja minä en tiennyt mitä hän teki”. Toinen haastateltava lähetti armeija-aikana tyttöystävälleen kuvia, joita hän kutsui ”minulla on ikävä sinua ja surullinen naama” -kuviksi.

Poissaolo rakkaan luota – ja ikävä tämän läheisyyttä ja läsnäoloa kohtaan – konkretisoitui muissakin armeija-aikana lähetetyissä kännykkäkuvissa. Esimerkkinä toimii tyttöystävälle lähetetty kuva junasta paluumatkalla takaisin varuskuntaan (kuva 1). Haastateltava kuvasi tunteitaan kuvan lähetyshetkellä seuraavasti: ”Tunnelma armeijassa on alakuloinen (...) samat alakuloiset siniset junapenkit joka sunnuntai-ilta (...) halusin jakaa tuon tunteen tyttöystäväni kanssa.” Valokuva junapenkeistä loi yhteyden ja tunteen yhteenkuuluvuudesta. On toki todettava, että vastaavia valokuvia on ennenkin lähetetty armeijasta (Hoath 2009), mutta kuvaviestin avulla tunteen ja läsnäolon voi jakaa juuri alakulon hetkellä.

Kamerapuhelinvalokuvien käyttö läsnäolon välittämiseen ja hetkellisen yhteyden luomiseen tuli tutkimuksessa muutenkin selkeästi esiin. Erään haastateltavan mukaan kuvaviesti on vahvasti hetkessä ja sen tunnelmissa kiinni, sillä ”kamerapuhelin on enemmän sitä varten, että kerrotaan missä olet ja mitä olet tekemässä (...) ne [kuvaviestit] välittävät enenemän sitä, millaista on, kuin että ne olisi kuvattu niiden valokuvallisen arvon takia”. Hän totesi, että ”Mitä pidempi etäisyys, sen suurempi tarve on lähettää kuvaviestejä. Kuvaviestit ovat kuin välittömiä pika-postikortteja”.

Toinen haastateltava mainitsi kuvaviestin ja ajallisen hetken yhteydestä, että ”kuvaviestintä ilmentää sitä, mitä koen juuri nyt”. Kuvaviestillä voi kertoa ”mitä teen juuri nyt, että tämä on hetkeni”. Kuvaamisen motiivina ei aina niinkään ole ”ottaa hyvä valokuva”, vaan kuvaus on konkreettisemmin suuntautunut oman hetkellisen tilanteensa ”näyttämiseen”. Useat kuvaviestien valokuvat ovat siten esittämisen arvoisia vain tiettyssä hetkessä, eikä niillä enää seuraavana päivänä tai seuraavalla viikolla ole vastaavaa merkitystä läsnäolon välittäjinä. Eräs tutkimukseen osallistunut ihmetteli, miksi hän oli säästänyt varsin monia lähettämistään kuvaviesteistä: ”En tiedä, miksi

"Samat siniset penkit joka sunnuntai-ilta."

säästin ne, vaikka olin jo lähettänyt ne".

Edellä esitellyt käyttötavat eroavat perinteisistä perhevalokuvauksen funktioista, joissa korostuu ajallisen kaaren luominen, ajan kulun kuvaaminen sekä perheyhteisön rakentaminen valokuvien avulla (Slater 1991, 50; Kuhn 2003, 399–401). Perhealbumit sisältävät ennen kaikkea dokumentteja menneistä vuosista ja keskittyvät usein valokuviin juhlapyhistä ja muista merkittävistä hetkistä. Perhevalokuvat luovat läsnäoloa yli ajan, yhteyttä eri sukupolvien, jopa elävien ja kuolleiden välille. Albumit sisältävätkin paljon kuvia sellaisista ihmisistä, joita ei enää ole. Olisi puolestaan hyvin vaikea kuvitella vastaanottavansa kuvaviestinä valokuvaa kuolleesta ihmisestä. Kuvaviesti eroaa siten perinteisestä perhevalokuvasta erityisesti siinä mielessä, että se luo nykyhetkessä yhteyden etäisyyden erottamien perheenjäsenten välille, kun taas kuva-albumi ylläpitää perheyhteisöä luomalla siteen yli ajan (menneet vuodet ja sukupolvet albumin kuvissa). Kuvaviestit ilmentävät, vahvistavat ja toisintavat perheen sisäisiä suhteita tässä hetkessä – paljolti viestinnän rituaalimallin mukaisesti. Kuvaviestin

käyttöfunktio muistuttaakin sitä, miten läheisen valokuvaa pidetään lähellä lompakossa tai riipuksessa. Olennaista niissäkin on, että valokuva luo yhteyden yli etäisyyden, muistuttaa toisesta. Rakkaan valokuva lompakossa voi olla kuitenkin usean vuoden takaa, kun taas kuvaviesti välittää hänet kuvattuna kenties vain muutama hetki sitten.

Liki välittömästi kuvaamisen jälkeen lähetetty ja vastaanotettu kuvaviesti voi myös tarjota eräänlaisen *synkronisen katseen* – kuvan lähettäjä ja vastaanottaja voivat nähdä saman näkymän miltei samanaikaisesti. Tutkimushaastatteluissa tuli esille tilanne, jossa henkilö, lähetettyään valokuvan kukista kuvaviestillä, totesi sen olleen kuin lähettäjä ja vastaanottaja olisivat ”katsoneet kukkia yhdessä”. He eivät olleet samassa paikassa, edes virtuaalisesti, mutta pystyivät kuitenkin ihaillemaan samoja kukkia. He pystyivät hetkellisesti jakamaan visuaalisen kiintopisteen (Koskinen 2007, 132).

Esimerkkinä synkronisesta katseesta toimii myös valokuva, jonka eräs haastateltava oli lähettänyt ystävälleen sairaalasta, maatessaan jalka paketissa sairaalavuoteessa (kuva 2). Kuva välittää hänen jokapäiväisen näkymänsä sairaalasta.

Muissakin haastatteluissa tuli synkronisen katseen mahdollisuus esille, erityisesti siinä miten haastateltavat käyttivät verbiä ”näyttää” kuvatessaan kuvaviestinnän käytäntöjään. Eräs kertoi, kuinka “[k]uvaviestillä voi näyttää erikoisia asioita sillä hetkellä kun ne tapahtuvat, kaverille voi lähettää kuvan joka kertoo että ’hei, tämmöistä tapahtui juuri nyt’”. Toinen haastateltava mainitsi, että ”Ne valokuvat mitä lähetän kuvaviestinä liittyvät siihen, mitä on tapahtumassa, sen hetkiseen tunteeseen, sillä on yhteys siihen että minä olen tällä nyt katsomassa tätä. (...) Voin ottaa kuvan ja näyttää että hei, tämä on nyt meneillään (...) voin jakaa kokemuksen.”

”Terveisiä sairaalasta.”

Kuvallisia päiväperhosia

Keskeinen puhelinviestinnästä valokuvalliseen viestintään siirtynyt ominaisuus on ajallinen välittömyys. Valokuvan välittämä läsnäolo muokkautuu puhelinviestinnän reaaliaikaisen luonteen vaikutuksesta: läsnäolo välittyy yli etäisyyden, ei niinkään yli ajan. Van Dijckin (2007) mukaan valokuvauksen ja mobiiliviestinnän konvergenssi voikin osaltaan johtaa siihen, että valokuvan käyttöfunktio muuttuu muistojen tallennuksesta ja ajan kulumisen dokumentoinnista enemmän kokemusten hetkellisen välittämisen suuntaan. Valokuvasta ei siten välttämättä pyritä aina tekemään pysyvää artefaktia, vaan sen on enemmänkin kuvallinen ajatus, ohikiitävä kuvallinen muistutus (ei muisto), eräänlainen *kuvallinen päiväperhonen* (Villi & Könkkölä 2011). Tästä seuraa keskeinen johtopäätökseni siitä, että kun valokuvaus tulee osaksi mobiiliviestintää ja muuta telekommunikaatiokulttuuria, niin valokuvan käyttömuodot muuttuvat aiempaa hetkellisemmiksi, rituaalisemmiksi ja keskinäisviestinnällisemmiksi.

Mobiiliviestintä on esimerkki viestintämuodosta, jota ei olisi olemassa ilman *poissaoloa* (Villi & Stocchetti 2011). Itse asiassa toisen poissaolo on se syy, miksi yleensäkin tarvitaan puhelimia ja muita telekommunikaatioteknologioita. Tämä poissaolo on kuitenkin useimmiten vain hetkellistä ja ohimenevää. Kuvaviestinä lähetetyn valokuvan avulla voidaan puolestaan tehdä toisen hetkellinenkin poissaolo näkyväksi. Kun perhealbumikuvassa läheinen on poissa pääasiassa ajassa (minä äärimmäinen muoto on kuolema), niin kuvaviestissä hän on poissa etäisyydessä – elossa kyllä, mutta ei minun kanssani, tässä vierellä.

Haastateltavat tarjosivat runsaasti esimerkkejä siitä, miten he olivat pyrkinet välittämään läsnäoloaan viestimällä kamerapuhelimella ottamiaan valokuvia. Ajatuksena oli jakaa jokin ohimenevä läsnäolo tai tunne ja luoda samalla rituaalinen yhteys toiseen. Valokuvan keskeinen merkitys mobiiliviestinnässä tiivistyy hyvin eräässä lainauksessa tutkimushaastatteluista: ”Kenties valokuva auttaa sijoittamaan tekstin paikkaan ja aikaan, että nyt olen täällä ja tekemässä tätä, ja tämä on paikka jossa olen, kun taas tekstiviesti voisi tulla mistä vaan.”

Mobiiliviestinnän ja valokuvauksen suhteen tarkastelun lisäksi artikkelin kontribuution voi ulottaa myös muihin henkilökohtaisen viestinnän muotoihin. Verkon sosiaalisen median palveluiden ja mikrobloggauksen (esim. Twitter) suosio osoittaa, että ihmiset ovat kiinnostuneita viestimään läsnäoloaan, olinpaikkaansa ja tunnelmiaan lyhyiden ja varsin reaaliaikaisten viestien avulla. Kuvaviestintää leimaava ”nykyhetken voima” (power of now) (Wilhelm et al. 2004, 1406) rinnastuu siten vahvasti viserrysvirtoihin ja statuspäivityksiin. Usein tiedolliselta sisällöltään varsin vähäiset statuspäivitykset edustavat vahvasti rituaalista viestintää, sillä niiden tärkeä tehtävä on luoda yhteisöllisyyttä ja jonkinasteista yhteenkuuluvuuden tunnetta. Sama tiheä oman läsnäolonsa (miksei myös olemassaolonsa) välittäminen koskee sosiaalisessa mediassa myös visuaalista viestintää, sillä esimerkiksi Facebookiin ladataan joka päivä 200 miljoonaa valokuvaa (Carr 2011).

Kuvaviestien tutkimuksen avulla voidaan ennakoita myös uusien kuvallisten mobiiliviestinnän muotojen kehitystä. Matkapuhelimeissa on esimerkiksi alkanut yleistyä mahdollisuus videopuheluihin. Niiden

voi olettaa kuvaviestien lailla kiinnostavan ihmisiä eniten sellaisissa tilanteissa, joissa toisilleen läheisten viestijöiden välillä on tavallista pidempi ja pitkäkestoisempi etäisyys. Tällaista käytäntöä on kuvattu esimerkiksi Applen matkapuhelinten videopuhelumahdollisuutta esittelevissä mainoksissa. Kuvaviestin tapaan kännykkävideopuhelinkin sopii parhaiten tiettyihin sosiaalisiin suhteisiin, tarpeisiin ja tilanteisiin. Ja kuvaviestin lailla videopuhelu mahdollistaa synkronisen katseen: ympärillä olevan voi jakaa, sen sijaan että videokeskustelijat näkisivät vain toistensa kasvot. Siten viestinnän tarkastelu läsnäolon välittämisenä ja rituaalisena yhteyden ylläpitona auttaa ymmärtämään monia eri digitaalisten mediasisältöjen käyttötapoja, ei pelkästään valokuvallista viestintää mobiiliviestinnän aikakaudella.

Kiitokset Matteo Stocchettille avusta empiirisen tutkimuksen toteutuksessa. Lämpimät kiitokset myös teemanumeron toimittajille.

** Kirjoitus on julkaistu aiemmin hieman toisessa muodossa
Kulutustutkimus.net -verkkolehdessä.*

*Ks. [http://www.kulutustutkimus.net/nyt/wp-content/uploads/2011/05/
Kulutustutkimus.Nyt_1_2011_4_Mikko_Villi_ja_Saara_Konkkola_Ku-
vallisten_paioperhosten_lento.pdf](http://www.kulutustutkimus.net/nyt/wp-content/uploads/2011/05/Kulutustutkimus.Nyt_1_2011_4_Mikko_Villi_ja_Saara_Konkkola_Ku-
vallisten_paioperhosten_lento.pdf). Lähikuva julkaisee tekstin osana
Valokuva-teemanumeroa.*

Kirjallisuus

- Barthes, Roland (1977/1991) *Image, Music, Text*. New York: The Noonday Press.
- Batchen, Geoffrey (1999) *Burning with Desire: The Conception of Photography*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Batchen, Geoffrey (2001) *Each Wild Idea: Writing Photography History*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Burgin, Victor (1982) Introduction. Teoksessa Victor Burgin (ed.) *Thinking Photography*. London: Macmillan, 1–14.
- Carr, Austin (2011) Why Kevin Systrom Turned Down Zuckerberg, Left Twitter to Start Instagram. *Fast Company magazine*, 13.6.2011.
- Carey, James W. (1989) *Communication as Culture: Essays on Media and Society*. Boston: Unwin Hyman.
- Chalfen, Richard (1987) *Snapshot Versions of Life*. Bowling Green, OH: Bowling Green State University Popular Press.
- Couldry, Nick (2003) *Media Rituals: A Critical Approach*. London: Routledge.
- Döring, Nicola, Dietmar, Christine, Hein, Alexandra & Hellwig, Katharina (2006). Contents, Forms and Functions of Interpersonal Pictorial Messages in Online and Mobile Communication. Teoksessa Kristóf Nyíri (ed.) *Mobile Understanding: The Epistemology of Ubiquitous Communication*. Vienna: Passagen Verlag, 197–208.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen* (8. painos). Tampere: Vastapaino.
- Goggin, Gerard (2006) *Cell Phone Culture: Mobile Technology in Everyday Life*. London: Routledge.

- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008) *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoath, Pauline Anne (2009) A Young Soldier's Account. Paperi *Private Eyes – Amateur Photography and Collective History* –konferenssissa 12.11.2009, Kööpenhaminan yliopisto.
- Holstein, James A. & Gubrium, Jaber F. (2005) Interpretive practice and social action. Teoksessa Norman Denzin & Yvonna Lincoln (eds.) *The Sage Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage, 483–506.
- Kadmon Sella, Zohar (2007) The Journey of Ritual Communication. *Studies in Communication Sciences* 7/1 (2007), 103–124.
- Kindberg, Tim (2006) We are cameras – image acts in personal interaction. *Receiver* # 15, April 2006. <http://www.vodafone.com/flash/receiver/archive/index.html>
- Kindberg, Tim, Spasojevic, Mirjana, Fleck, Rowanne & Sellen, Abigail (2004) How and Why People Use Camera Phones. *Consumer Applications and Systems Laboratory*. H&P Laboratories Bristol. <http://www.hpl.hp.com/techreports/2004/HPL-2004-216.pdf>
- Kindberg, Tim, Spasojevic, Mirjana, Fleck, Rowanne & Sellen, Abigail (2005) The Ubiquitous Camera: An In-depth Study of Camera Phone Use. *IEEE Pervasive Computing*, Apr-Jun., 2005, 42-50.
- Koskinen, Ilpo (2007) *Mobile Multimedia in Action*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- Koskinen, Ilpo, Kurvinen Esko & Lehtonen Turo-Kimmo (2002) *Mobile Image*. Helsinki: Edita.
- Kuhn, Annette (2003) Remembrance: The Child I Never Was. Teoksessa Liz Wells (ed.) *The Photography Reader*. London: Routledge.
- Licoppe, Christian (2004) Connected presence: the emergence of a new repertoire for managing social relationships in a changing communication technoscape. *Environment and Planning D: Society and Space*, 2004, volume 22: 135–156.
- Ling, Rich (2004) *The Mobile Connection: The Cell Phone's Impact on Society*. San Francisco: Morgan Kaufmann Publishers.
- Ling, Rich (2008) *New Tech, New Ties: How Mobile Communication is Reshaping Social Cohesion*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Ling, Rich & Julsrud, Tom (2005) Grounded Genres in Multimedia Messaging. Teoksessa Kristóf Nyíri (ed.) *A Sense of Place: The Global and the Local in Mobile Communication*. Vienna: Passagen Verlag, 329–338.
- Lister, Martin (1995) Introductory Essay. Teoksessa Martin Lister (ed.) *The Photographic Image in Digital Culture*. London: Routledge, 1–28.
- Mason, Jennifer (2002) *Qualitative researching* (2. ed). London: Sage.
- Matikainen, Janne (2002) *Tuoko se sitten bisnestä? Internettiin ja virtuaaliseen oppimisympäristöön asennoituminen pk-yrityksissä*. Väitöskirja. Sosiaalipsykologian laitos, Helsingin yliopisto.
- Mäkelä, Anu, Giller, Verena, Tscheligi, Manfred & Sefelin, Reinhard (2000) Joking, storytelling, artsharing, expressing affection: a field trial of how children and their social network communicate with digital images in leisure time. Proceedings of the *SIGCHI conference on Human factors in computing systems*, The Hague, The Netherlands: 548–555.
- Nancy, Jean-Luc (2005). *The Ground of the Image*. New York: Fordham University Press.
- Nyíri, Kristóf (ed.) (2005) *A Sense of Place: The Global and the Local in Mobile Communication*. Vienna: Passagen Verlag.
- Okabe, Daisuke & Ito, Mizuko (2003) Camera phones changing the definition of picture-worthy. *Japan Media Review* 2003. <http://www.ojr.org/japan/wireless/1062208524.php>

- Oksman, Virpi (2005) MMS and Its 'Early Adopters' in Finland. Teoksessa Kristóf Nyíri (ed.) *A Sense of Place: The Global and the Local in Mobile Communication*. Vienna: Passagen Verlag, 349–362.
- Pienimäki, Mari (2007) Minne suuntasit valokuvatutkimus? Valokuvat tutkimuskoheteina. *Tiedotustutkimus* 2007:3.
- Rivière, Carole (2005) Mobile Camera Phones: A New Form of 'Being Together' in Daily Interpersonal Communication. Teoksessa Rich Ling & Per Pedersen (ed.) *Mobile Communications: Re-negotiation of the Social Sphere*. London: Springer Verlag, 167–186.
- Rothenbuhler, Eric W. (1998) *Ritual Communication: From Everyday Conversation to Mediated Ceremony*. Thousand Oaks: Sage.
- Scifo, Barbara (2005) The Domestication of Camera-Phone and MMS Communication: The Early Experiences of Young Italians. Teoksessa Kristóf Nyíri (ed.) *A Sense of Place: The Global and the Local in Mobile Communication*. Vienna: Passagen Verlag, 363–374.
- Silverman, David (2001) *Interpreting qualitative data: Methods for Analyzing Talk, Text, and Interaction* (2nd ed.). London: Sage.
- Slater, Don (1991) Consuming Kodak. Teoksessa Jo Spence & Patricia Holland (eds.) *Family Snaps: The Meanings of Domestic Photography*. London: Virago Press.
- Sontag, Susan (1977) *On Photography*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Strano, Michele M. (2006) Ritualized Transmission of Social Norms Through Wedding Photography. *Communication Theory*, 16 (2006): 31–46.
- van Dijck, José (2007) *Mediated Memories in the Digital Age*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Van House, Nancy, Davis, Marc, Ames, Morgan, Finn, Megan & Viswanathan, Vijay (2005) The Uses of Personal Networked Digital Imaging: An Empirical Study of Cameraphone Photos and Sharing. *Extended abstracts of the Conference on Human Factors in Computing Systems (CHI 2005)* in Portland, Oregon, April 2–7, 2005. New York: ACM Press: 1853–1856.
- Villi, Mikko (2010) *Visual mobile communication: Camera phone photo messages as ritual communication and mediated presence*. Väitöstutkimus. Aalto-yliopiston taideollinen korkeakoulu.
- Villi, Mikko ja Könkkölä, Saara (2011) Kuvallisten päiväperhosten lento. kamerapuhelinvalokuvaus ja muutokset valokuvan kulutuskäytännöissä. http://www.kulutustutkimus.net/nyt/wp-content/uploads/2011/05/Kulutustutkimus.Nyt_1_2011_4_Mikko_Villi_ja_Saara_Konkkola_Kuvallisten_paivaperhosten_lento.pdf
- Villi, Mikko & Stocchetti, Matteo (2011) Visual Mobile Communication, Mediated Presence, and the Politics of Space. *Visual Studies*, 26: 2, 102–112.
- Wells, Liz (2003) Image and Identity, Introduction. Teoksessa Liz Wells (ed.) *The Photography Reader*. London: Routledge, 376–379.
- Wilhelm, Anita, Takhteyev, Yuri, Sarvas, Risto, Van House, Nancy & Davis, Marc (2004) Photo annotation on a camera phone. Extended Abstracts on *Human Factors in Computing Systems, CHI '04*. Vienna, Austria, April 24–29, 2004. ACM Press, New York, NY: 1403–1406.
- Williams, Raymond (1990) *Television: Technology and Cultural Form*. London: Routledge.
- Östman, Jan-Ola & Laakso, Ville (1999) Postikortille diskurssia löytämässä. Teoksessa Jan-Ola Östman & Ville Laakso (eds.) *Postikortti diskurssina*. Hämeenlinna: Korttien talo, 11–22.